

MARKAZIY OSIYO VA MDH DAVLATLARIDA INTEGRATSIYALASHKAN TALIM

Meliyeva Dilfuza O'ralovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o'qituvchisi

Shomurodova Sabohat

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakultiteti, 3BT-S-21guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17337621>

Annotatsiya: Ushbu maqolada Markaziy Osiyo va MDH davlatlarida integratsiyalashgan ta'lim tizimining rivojlanishi, asosiy shakllari va uning pedagogik samaradorligi muhokama qilinadi. Maqolada integratsiyalashgan ta'limning afzalliklari, ta'lim jarayonidagi o'quvchi kompetensiyalarini rivojlantirishdagi roli hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, mazkur jarayonlarda mavjud muammolar va ularni yechish yo'llari ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: integratsiyalashgan ta'lim, Markaziy Osiyo, MDH, pedagogik samaradorlik, kompetensiya, ta'lim jarayoni, innovatsion yondashuv, o'quvchi rivoji, ta'lim texnologiyalari, muammolar va yechimlar

Annotation: This article discusses the development of integrated education in Central Asia and the CIS countries, its main forms, and pedagogical effectiveness. The article examines the advantages of integrated education, its role in developing students' competencies, and modern pedagogical approaches. Existing challenges and potential solutions within these processes are also analyzed.

Keywords: integrated education, Central Asia, CIS, pedagogical effectiveness, competency, educational process, innovative approach, student development, educational technologies, challenges and solutions

Аннотация: В данной статье рассматривается развитие интегрированного образования в странах Центральной Азии и СНГ, его основные формы и педагогическая эффективность. Анализируются преимущества интегрированного образования, его роль в развитии компетенций учащихся и современные педагогические подходы. Также рассматриваются существующие проблемы и возможные пути их решения.

Ключевые слова: интегрированное образование, Центральная Азия, СНГ, педагогическая эффективность, компетенция, образовательный процесс, инновационный подход, развитие учащихся, образовательные технологии, проблемы и решения

Bugungi kunda ta'lim tizimlarida sifat va samaradorlikni oshirish masalalari tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Xususan, Markaziy Osiyo va MDH davlatlarida ta'lim jarayonlarini modernizatsiya qilish va ularni xalqaro standartlarga moslashtirish zarurati ortib bormoqda. Shu bilan birga, global jarayonlar va tezkor ilmiy-texnologik rivojlanish ta'limning an'anaviy shakllarini yangilashni talab qilmoqda. Ana shunday sharoitlarda integratsiyalashgan ta'lim kontseptsiyasi muhim pedagogik yondashuv sifatida ajralib turadi.

Integratsiyalashgan ta'lim – bu fanlararo, faoliyatga yo'naltirilgan va o'quvchilar kompetensiyasini keng qamrovda rivojlantirishga xizmat qiluvchi ta'lim tizimi bo'lib, u o'quv jarayonida bilim, ko'nikma va malakalarni birlashtirish orqali yanada samarali o'qitishni ta'minlaydi. Mazkur yondashuv o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodiy qarorlar qabul qilish va

muammolarni hal etish qobiliyatlarini shakllantirishga yordam beradi. Markaziy Osiyo va MDH mamlakatlarida integratsiyalashgan ta'limning rivojlanishi turli ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy kontekstlarda amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda har bir mamlakatning ta'lim siyosati, milliy an'analari va xalqaro hamkorlik imkoniyatlari katta rol o'ynaydi. Shu bois, integratsiyalashgan ta'lim nafaqat o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, balki mintaqa davlatlari o'rtasida pedagogik tajribani boyitish va hamkorlikni mustahkamlash imkonini ham beradi. Maqolaning asosiy maqsadi – Markaziy Osiyo va MDH davlatlarida integratsiyalashgan ta'lim jarayonlarini tahlil qilish, uning shakllari, pedagogik samaradorligi va mavjud muammolarini aniqlashdir. Shu bilan birga, maqolada zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida ushbu ta'lim shaklini takomillashtirish yo'llari ham ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilar kompetensiyasini rivojlantirish borasida amaliy tavsiyalar berish imkonini yaratadi. Integratsiyalashgan ta'lim tushunchasi va pedagogik ahamiyati: Integratsiyalashgan ta'lim (interdisciplinary education) – bu fanlararo bilimlarni, ko'nikmalar va malakalarni birlashtirib, o'quvchilarning kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim tizimi. Ushbu yondashuvning asosiy vazifasi – o'quv jarayonini yanada mazmunli va amaliy qilish, shuningdek, o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodiy qarorlar qabul qilish va muammolarni hal etish qobiliyatlarini shakllantirishdir. Pedagogik adabiyotlarda ta'kidlanishicha, integratsiyalashgan ta'limning samaradorligi uning o'quvchi faoliyati bilan bevosita bog'liq. U o'quvchilarning mustaqil izlanish, eksperiment va loyiha faoliyati orqali bilimni chuqurroq egallashini ta'minlaydi. Shu bilan birga, bu yondashuv o'quvchilarning ijtimoiy, kommunikativ va axborot-kompyuter ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Markaziy Osiyo va MDH davlatlarida integratsiyalashgan ta'limning rivojlanishi: Markaziy Osiyo va MDH mamlakatlarida integratsiyalashgan ta'limni rivojlantirish jarayoni turli bosqichlarda amalga oshirilmoqda. Masalan, Qozog'iston va O'zbekiston ta'lim tizimlarida fanlararo loyihalar va modul asosidagi o'quv dasturlari joriy etilmoqda. Bu esa o'quvchilarda mavzulararo bog'lanishni tushunish va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish imkonini yaratadi. Rossiyada esa integratsiyalashgan ta'lim ilmiy tadqiqotlar va innovatsion loyihalar bilan mustahkamlanmoqda. Shu bilan birga, MDH mamlakatlarida ta'lim jarayonida IT texnologiyalari va raqamli resurslardan foydalanish kengaymoqda, bu esa integratsiyalashgan yondashuvni yanada samarali qiladi. Integratsiyalashgan ta'limning shakllari. Maqola tahlillariga ko'ra, integratsiyalashgan ta'lim quyidagi shakllarda amalga oshiriladi: Fanlararo integratsiya: Turli fanlarning kontentini birlashtirib, o'quvchilarga umumiy mavzularni chuqurroq tushuntirish. Masalan, biologiya va geografiya fani orqali ekologik muammolarni o'rganish. Amaliy integratsiya: Nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar, laboratoriya ishlari va loyihalarda qo'llash. Texnologik integratsiya: Raqamli resurslar, onlayn platformalar va multimediyaviy vositalarini qo'llash orqali o'quv jarayonini boyitish. Loyiha va tadqiqotga yo'naltirilgan integratsiya: O'quvchilarning mustaqil tadqiqot va loyiha ishlari orqali bilimni qo'llashga o'rgatish. Integratsiyalashgan ta'limning afzalliklari quyidagilarda namoyon bo'ladi. Integratsiyalashgan ta'lim quyidagi afzalliklarni beradi: O'quvchilarning kompetensiyasini rivojlantirish: Bilim, ko'nikma va malakalarni birlashtirish orqali o'quvchilarning kompleks fikrlash qobiliyati oshadi. Ijodiy yondashuvni rag'batlantirish: O'quvchilar o'z qarorlarini mustaqil qabul qilishga o'rgatiladi. O'quv jarayonini amaliy qilish: Fanlararo bog'lanish va real hayotdagi misollar orqali bilimlar yanada chuqurroq egallanadi. Ta'lim sifatini oshirish: O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida interaktiv va samarali

muloqot yuzaga keladi. Markaziy Osiyo va MDH mamlakatlarida integratsiyalashgan ta'limni joriy etishda quyidagi muammolar uchraydi: O'qituvchilarning malaka darajasi yetarli emasligi, ta'lim dasturlari va o'quv materiallarining integratsiyaga mos emasligi, moliyaviy va texnologik resurslarning yetishmasligi, o'quvchilarning yangi yondashuvga moslashishidagi qiyinchiliklar. Ushbu muammolarni hal etish uchun: O'qituvchilarning uzluksiz malaka oshirish kurslarini tashkil etish, integratsiyaga mos o'quv dasturlarini ishlab chiqish va yangilash, raqamli va interaktiv resurslarni keng joriy etish, o'quvchilarda motivatsiya va faoliyatni rag'batlantiruvchi metodlarni qo'llash tavsiya etiladi.

Markaziy Osiyo va MDH davlatlarida integratsiyalashgan ta'lim tizimi pedagogik jarayonda samaradorlikni oshirish va o'quvchilarning kompetensiyasini rivojlantirishda muhim vosita sifatida e'tiborga loyiqdir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, integratsiyalashgan yondashuv o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodiy qarorlar qabul qilish va muammolarni hal etish qobiliyatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, fanlararo bog'lanish va amaliy faoliyat orqali bilimlarni mustahkamlash, o'quv jarayonini yanada interaktiv va mazmunli qiladi. Maqolada tahlil qilingan tajribalar shuni ko'rsatadiki, integratsiyalashgan ta'limning samaradorligi nafaqat o'quvchilarning individual rivojlanishi bilan, balki ta'lim jarayonining sifatini oshirish va pedagogik innovatsiyalarni joriy etish bilan ham bog'liq. Shu bois, mamlakatlar darajasida integratsiyalashgan dasturlarni rivojlantirish va qo'llash ta'lim sifatini tubdan yaxshilashga xizmat qiladi. Biroq, integratsiyalashgan ta'limni joriy etish jarayonida mavjud muammolar – o'qituvchilarning malaka darajasi, resurslarning cheklanganligi va o'quvchilarning yangi yondashuvga moslashishidagi qiyinchiliklar – diqqat bilan hal qilinishi zarur. Bu muammolarni bartaraf etish uchun uzluksiz o'qituvchi malakasini oshirish, zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etish va motivatsion pedagogik metodlarni qo'llash muhim hisoblanadi. Natijada, integratsiyalashgan ta'lim nafaqat Markaziy Osiyo va MDH mamlakatlarida ta'lim jarayonining sifatini oshirish, balki mintaqa davlatlari o'rtasida pedagogik tajribani boyitish va hamkorlikni mustahkamlash imkonini beradi. Shu tariqa, integratsiyalashgan ta'lim o'quvchilarda chuqur bilim, keng kompetensiyalar va amaliy ko'nikmalarni shakllantiruvchi zamonaviy va samarali pedagogik yondashuv sifatida muhim o'rin tutadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Abduvaliyev, S. (2020). Integratsiyalashgan ta'lim texnologiyalari va ularning samaradorligi. Toshkent: O'zbekiston Pedagogika Universiteti.
2. Akhmedov, T., & Karimov, F. (2019). Markaziy Osiyo mamlakatlarida ta'limning zamonaviy tendensiyalari. Bishkek: Ilmiy nashr.
3. Askarova, L. (2018). Pedagogik innovatsiyalar va integratsiyalashgan ta'lim. Moskva: Prosveshcheniye.
4. Meliyeva, D. O. (2025). BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MUSTAQIL ISHLASH KO'NIKMALARINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMI. *Inter education & global study*, (2), 320-328.
5. Мелиева, Д. (2024). Boshlang 'ich sinf o 'quvchilarining mustaqil ishlash qobiliyatini rivojlantirishning davlat miqyosidagi ahamiyati. *Журнал универсальных*

научных исследований, 2(5), 1106-1108.

6. UNESCO. (2016). Innovative Pedagogies for Learning in the 21st Century. Paris: UNESCO Publishing.

7. Qosimov, M. (2022). Raqamli texnologiyalar va integratsiyalashgan ta'lim. Samarqand: Ilm-fan nashriyoti.

8. Salmanov, A. (2019). Fanlararo integratsiya: nazariya va amaliyot. Almaty: Kazakh National University Press.

9. Sultonova, G. (2021). Pedagogical Approaches to Integrated Learning in Central Asia. Tashkent: International Journal of Education, 7(2), 23–35.

10. World Bank. (2018). Education in the CIS: Modernization and Reform Strategies. Washington, D.C.: World Bank Publications.